

NIVELUL MEDIU DE INSTRUCȚIE - INDICATOR SINTETIC AL CALITĂȚII RESURSELOR DE MUNCĂ

Diana Roșu
Luminița Chivu

Astăzi problemele care preocupă în general lumea, și ne referim aici nu doar la sistemul economic mondial ci și la țara noastră, sunt legate în special de asanarea fenomenului de recesiune economică și a consecințelor propagate de acesta în sfera socială.

Sub impactul noilor tehnologii se manifestă o criză a producției, apar și se extind dezechilibre ecologice, se mențin blocajele nord-sud, criza de materii prime și energie etc. Pe acest fond se manifestă tot mai pregnant preocupări pentru restructurarea piețelor, inclusiv sub aspectul ariei geografice; concurența și interdependențele economice împing spre procese ample de integrare regională și continentală, cu nuanțe de mondializare sau globalizare.

În acest context, autoritățile publice fac tot mai adesea din educație nu doar un scop declarat, pentru atragerea simpatiei electoratului, ci și un mijloc efectiv de punere în mișcare a viitorului progres economico-social.

Într-o lume din ce în ce mai dură, supusă la provocări care vin din foarte multe direcții, omul de pe stradă consideră adesea educația fie apanajul unor favorizați, fie o ocupație pentru cei tineri și fără griji.

Chiar și la noi în țară, deși se vorbește adesea despre reforma învățământului, practic indivizii și factorii de conducere sunt preocupați de probleme aparent mai presante: privatizarea, blocajul financiar și lipsa de fonduri, atragerea investițiilor străine, corupția etc.

Sensul spre care evoluează economia și societatea la nivel mondial ține esențial de coordonata educațională: "dintr-un agent economic care conta exclusiv din punct de vedere numeric, factorul uman intră astăzi în ecuația dezvoltării, nu atât prin dimensiunea cantitativ-numerică, cât mai ales prin cea calitativ-structurală exprimată în volumul și conținutul cunoștințelor, în posibilitatea reproducerii și reînnoirii cât mai rapide a acestora; din factor de putere națională și internațională care crește aritmetic, direct proporțional cu forța fizică exprimată prin numărul, sexul și vârsta populației, forța de muncă devine în ultimul timp purtătorul și simbolul puterii unei națiuni - atribut ce evoluează astăzi cvasiexponențial, mai ales datorită forței intelectuale."¹⁾ Astfel, capacitatea de generare, prelucrare și exploatare utilă a informației devine suportul potențialului creativ și inovațional al unei națiuni, capătă importanță crescândă, iar dezvoltarea unui aparat științific pe măsură constituie o premisă esențială în construirea unei economii moderne și eficiente atât astăzi, cât și mâine.

Mai mult decât oricând, puterea economică a diferitelor state nu se mai măsoară numai în suma valorilor materiale produse (PIB) sau în numărul populației, ci și în puterea de a produce și inova permanent a forței intelectuale și umane naționale.

Ierarhia unor țări din punct de vedere al stocului de învățământ este o cauză esențială a faptului că state precum SUA, Japonia, Germania,

¹⁾ Dr. Ctin.Ciutacu, în capitolul "Cerințe ale formării și perfecționării forței de muncă. Analiza critică a măsurii în care profilul și nivelul de calificare a forței de muncă ocupate răspunde exigențelor dezvoltării social-economice", din lucrarea "Formarea profesională și perfecționarea forței de muncă în condițiile creșterii economice intensive. Direcții de perfecționare în concordanță cu imperativul progresului economico-social" (Modul 3), Sectorul Economia Muncii, IEN, București, 1989.

Franța se situează economic, tehnologic, ca bogăție și productivitate înaintea unor țări cu populații numeroase (India, Pakistan, Nigeria etc.).

Pe fondul general de creștere a aportului producției și comerțului în PIB mondial, educația face parte ea însăși din sistemul internațional al schimburilor de valori. Atât în ceea ce privește produsele sale (informații, descoperiri științifice etc.), cât și în ceea ce privește migrația unor persoane cu calificări superioare, aceste fluxuri au loc fie cu dublu sens, fie cu sens predominant, fie cu sens unic.

Dezechilibrul schimburilor este generat de menținerea unor decalaje atât ale nivelurilor de dezvoltare, cât și ale nivelurilor educaționale. Acest decalaj educațional se poate exprima înainte de orice prin mijloacele de difuzare a unor informații și cunoștințe.

Astfel, dacă media consumului mondial de hârtie de ziar, de tipar și de scris era în 1990 de 19,6 kg/locuitor, pentru țările dezvoltate acest indicator se ridica la 69,8 kg/locuitor, iar pentru România la numai 7,4; numărul de radioreceptoare ce reveneau la 1000 de locuitori se cifra în același an la 371 bucăți la nivel mondial, 1017 era media țărilor dezvoltate și 198 în România, iar cel al televizoarelor la 1000 de locuitori, respectiv de 156, 489 și 195.

Educația cât mai completă și de calitate, în concordanță cu progresul științifico-tehnologic actual este tot mai scumpă. Cheltuielile publice pentru educație, efectuate de statele lumii în 1990, s-au ridicat la suma de 1044,2 miliarde dolari SUA; media acestor cheltuieli pe un beneficiar (elev și student) a fost în același an, de 1620 dolari în țările dezvoltate, în timp ce în România suma a fost de numai 226 dolari.

În lumea contemporană, funcția educației nu mai este apanajul exclusiv al sistemului de învățământ; în SUA, de pildă, firmele cheltuiau pentru pregătirea propriilor angajați în 1985, 60 de miliarde dolari (practic dacă vom proceda la o transformare în lei la cursul dolarului, am obține o sumă de peste două ori mai mare decât PIB al României din 1994); în Franța există o lege care obligă întreprinderile să aloce pregătirii angajaților 1,1% din

cifra de afaceri anuală; în realitate, în 1984 de exemplu, acest procent s-a situat între 1,6% la întreprinderile cu 10-19 salariați și 3,45% la cele cu peste 1000 de salariați.

În condițiile în care specialiștii estimau la sfârșitul deceniului al IX-lea al acestui secol că, în medie, din costul investițional 40% este deținut de investiția intelectuală - existând tendința ca această pondere să depășească 50%, în România, majoritatea firmelor nu au prevăzute - în strategia de personal sau în contractul colectiv de muncă - costuri privind formarea salariaților. Anterior anului 1990, existau în România centre de formare afiliate întreprinderilor, care asigurau pregătirea unor specialiști la nivel de ramură sau la nivel de grup de întreprinderi. Ruperea acestor legături pe fondul dezmembrării generale a vechilor structuri și mecanisme, fără a le înlocui cu altele noi mai performante, afectează interesele strategice ale firmelor românești.

Evoluțiile - cel mai adesea negative - ale economiei noastre în condițiile tranziției se repercutează direct în lipsa de performanță a sistemelor de formare și educaționale. Astfel, datorită faptului că economia nu are capacitatea de a absorbi șomajul, din totalul cheltuielilor afectate șomerilor, sumele pentru activitățile de calificare, recalificare și reconversie a acestei categorii de forță de muncă, au fost minore, reprezentând doar 1,9% în 1991, 0,8% în 1992 și 0,6% în 1993.

În acest context ne putem întreba: Poate să reprezinte educația o cale de relansare economică pentru România? Este forța de muncă suficient pregătită pentru a face față cerințelor extrem de complexe, care derivă din succesul reformei, depășirea decalajelor de dezvoltare, criza de materii prime și evoluțiile tot mai accelerate ale progresului tehnic?

Sunt numai două întrebări care, pentru a-și găsi un răspuns, fac necesară o analiză a calității prezente a forței de muncă și a rolului pe care educația, în general, îl poate avea pe calea învingerii stării de regres și a asigurării unor perspective strategice de progres economic și social.

1. Gradul de instrucție a resurselor umane din România

Unul din indicatorii consacrați, des utilizați, pentru evaluarea resurselor umane, este stocul de învățământ.

Acesta se calculează prin înmulțirea numărului de ani de școală absolviți cu efectivul populației, pe fiecare nivel de pregătire.

Stocul de învățământ evaluează de o manieră globală potențialul uman al unei colectivități, incluzând ambele dimensiuni: calitativă (număr de ani de școală) și numerică (efectivul populației).

La o populație constantă sau chiar descrescătoare, cu cât crește nivelul ei de instrucție, de calificare, cu atât sporește stocul complex de învățământ, reflectând atingerea unei trepte superioare în ceea ce privește potențialul creator al resurselor umane.

O ierarhie a țărilor din punct de vedere al acestui indicator s-ar suprapune în mare parte cu ierarhia din punct de vedere al efectivelor de populație, întrucât latura cantitativă intervine de o manieră determinantă în modul de calcul al stocului de învățământ.

Din aceste considerente, în demersul nostru vom utiliza un indicator mai sintetic și anume: **nivelul mediu de instrucție**.¹⁾

Acesta poate fi calculat pentru diferite categorii de populație (populație totală în vârstă de 12 ani și peste, populație în vârstă de 25 de ani și peste, populație activă, ocupată, inactivă, șomeri etc.) și subgrupe ale acestora.

1.1. Statistica națională oferă date mai complete cu privire la **nivelurile de instrucție**

¹⁾ Metodologia de calcul a $NNI = (P_i \times n_i) / P_i$ (ani), unde P_i - subgrupe ale populației în funcție de tipul școlii absolvite; n_i - numărul mediu de ani de școală corespunzător fiecărui tip de școală absolvită. Pentru corelarea n_i la recensământul din 1977 s-au folosit următorii coeficienți: - învățământ superior - 15,4; - învățământ postliceal și de maiștri - 13,2; - licee seral-umaniste și de specialitate - 11,5; - școli profesionale și de ucenici - 8,6; - învățământ general - 7,8; - învățământ primar și alte situații - 4,0. Pentru evaluarea n_i la recensământul din 1992 s-au folosit următorii coeficienți: - învățământ superior - 16,5; - școli postliceale de specialitate și tehnice de maiștri - 14,0; - licee - 12,0; - școli profesionale, complementare sau de ucenici - 11,0; - treapta I de liceu - 10,0; - învățământ gimnazial - 8,0; - școli primare - 4,0; - fără școală absolvită - 2,0.

numai cu prilejul recensămintelor, de aceea ne vom referi cu precădere la anii 1977 și 1992.

În România, în intervalul dintre acești doi ani, nivelul mediu de instrucție (NMI) al populației în vârstă de 12 ani și peste a crescut de la 6,87 ani la 8,55 ani (cu 1,68 ani) - (anexa nr.1). Cea mai mare creștere (2,34 ani) a NMI a înregistrat-o populația masculină.

La fel ca și în 1977, grupa de vârstă cu NMI cel mai ridicat este populația în vârstă de 20-29 de ani, urmată de cea cuprinsă între 30-39 de ani. Această situație se explică prin faptul că în ultimele trei decenii, tinerele generații care au pătruns în sistemul de învățământ au efectuat studii cu o durată în permanență creștere. Aceeași configurație pe grupe de vârstă a NMI se menține și la celelalte categorii de populație: activă, inactivă, ocupată, șomeri (anexa nr.1).

La nivelul regiunilor țării, NMI nu variază în limite prea mari (anexa nr.2). Dacă în 1977 diferența între NMI maxim și minim pe zone era de 0,85 ani (Transilvania față de Moldova), în 1992 aceasta se micșorase la 0,62 ani. Se constată astfel o tendință de estompare a decalajelor regionale în ceea ce privește gradul de instrucție, Moldova menținându-se totuși pe ultimul loc, iar Transilvania pe primul.

În ierarhia regiunilor din punct de vedere al NMI, Muntenia trece de pe locul III în 1977 pe locul II în 1992, iar Banatul coboară de pe locul II pe III.

Dar, în timp ce Muntenia, Bucureștiul și județul Prahova concentrează o populație cu pregătire înaltă, restul județelor înregistrând un NMI inferior celui mediu pe zonă, Transilvania și Banatul prezintă o populație mai unitară în ceea ce privește repartizarea pe județe a acestui indicator.

O analiză asupra NMI este în sine un demers extrem de fertil, pretabil la diverse tipuri de discuții și interpretări.¹⁾

1.2. Pentru demersul pe care ni l-am propus, interesantă ni se pare în continuare și *evaluarea*

nivelului de calificare a populației ocupate.

O imagine în acest sens ne-o oferă tabelul nr.1.

Ca primă observație, se remarcă o creștere a NMI al populației ocupate, între cele două recensăminte avute în vedere, cu 2,69 ani; creșterea este mai mare decât cea înregistrată pentru populația totală.

Se menține încă o calificare medie mai scăzută pentru forța de muncă feminină, însă diferența dintre NMI al populației ocupate masculine și cel înregistrat de populația ocupată feminină scade de la 0,71 ani, în 1977, la 0,57 ani în 1992.

Tabelul nr.1

Nivelul mediu de instrucție și structura după felul școlii absolvite, a populației ocupate, la recensămintele din 1977 și 1992

	Populație ocupată (Nr.)	Nivel mediu de instrucție a populației ocupate	din total pop. ocupată absolvenți de: (%)					
			Înv. sup.	Înv. post lic.	Înv. lic.	Înv. prof. compl. ucen.	Înv. gimn. primar și alte sit.	Înv.
1977 T	10793602	7,36	4,9	4,6	7,5	14,4	26,5	42,1
M	5866883	7,68	5,6	5,3	5,8	20,8	25,1	37,4
F	4926719	6,97	4,0	3,9	9,4	6,8	28,3	47,9
1992 T	9601800	10,05	8,0	3,1	25,0	21,5	28,3	14,1
M	5288221	10,31	8,5	4,0	21,0	28,9	25,9	11,7
F	4313579	9,74	7,4	1,9	29,9	12,5	31,2	17,1

Sursa: Calculat pe baza datelor din: *Recensământul populației și al locuințelor din 5 ianuarie 1977 vol.I și II, CNS, București, 1980 și Recensământul populației și al locuințelor din 7 ianuarie 1992, CNS, București, 1994.*

Aceste rezultate s-au obținut pe fondul unor modificări în structura populației ocupate pe niveluri de pregătire:

a. populația absolventă a învățământului primar își reduce foarte serios ponderea în populația totală ocupată, de la 42,1% în 1977 la 14,1% în 1992 și ca urmare, în special, a retragerii din viața activă a persoanelor de vârstă mai înaintată;

b. o evoluție pozitivă o prezintă și populația ocupată absolventă a învățământului secundar (liceal sau profesional, complementar și de ucenici). Ponderea acestora în populația ocupată totală a crescut între cele două recensăminte de la 21,9% la 46,5% (mai mult decât dublare), pe fondul generalizării învățământului de 10 ani și al pătrunderii pe piața muncii a noilor promoții de absolvenți;

¹⁾ Așa de exemplu, în 1992, NMI pe naționalități variază de la 5,32 ani la romi, 8,84 ani la români, 9,06 la maghiari, 9,47 la germani, până la 12,01 la evrei, în timp ce ratele de activitate pe naționalități erau în același an de 28,9% la romi, 46,6% la români, 43,0% la maghiari, 37,2% la germani și 23,3% la evrei.

Situația se explică atât prin diferențele privind modelul etnic-cultural, cât și prin vârsta medie înregistrată la diferitele naționalități (anexa nr.3).

c. a crescut sensibil, de asemenea, ponderea populației ocupate absolventă a învățământului superior (de la 4,9% la 8,0% în aceeași perioadă). Numărul de absolvenți ai învățământului superior care lucrează în economia națională a sporit cu aproape 240 mii persoane, ceea ce înseamnă un spor de potențial intelectual evident, dacă avem în vedere că populația ocupată a scăzut cu aproape 1,2 milioane persoane.

În același timp a scăzut ponderea ce revine absolvenților învățământului postliceal de specialitate și tehnic de maiștri (de la 4,6% la 3,1%), fapt ce poate releva o posibilă insuficiență în satisfacerea aspirațiilor de perfecționare postsecundară ale indivizilor, dar și o eventuală neadekvare între oferta sistemului educațional și cererea structural- schimbată a sistemului economic productiv și social.

1.3. În ceea ce privește *nivelul de pregătire a populației ocupate pe ramuri ale economiei*, acesta poate fi analizat cu ajutorul datelor tabelului nr.2 A și B.

Tabelul nr.2
Nivelul de instrucție a populației ocupate pe principalele ramuri ale economiei naționale la recensămintele din 1977 și 1992

A - 1977

Ramura	Nivelul de instrucție (ani)
TOTAL	7,36
I. Industrie	8,08
II. Construcții	7,65
III. Agricultură	5,35
IV. Silvicultură	8,14
V. Transporturi	8,03
VI. Telecomunicații	9,18
VII. Circulația mărfurilor	8,55
VIII. Gospodărire comunală, de locuințe și alte prestări de servicii neproductive	7,42
IX. Învățământ, cultură, artă	11,70
X. Știință și deservire științifică	11,44
XI. Ocrotirea sănătății, asistență socială și cultură fizică	10,24
XII. Instituții financiare și de asigurări	11,14
XIII. Administrație	10,89

Sursa: Calculat pe baza datelor din: *Recensământul populației și al locuințelor din 5 ianuarie 1977, vol.II, CNS, București, 1980.*

B - 1992

Ramura	Nivelul de instrucție (ani)	
	1	2
TOTAL		10,05
Agricultură	populație ocupată	7,07
	populație neocupată	8,92
Silvicultură, exploatare forestieră, piscicultură	populație ocupată	9,55
	populație neocupată	9,06
Ind. extractivă	populație ocupată	10,39
	populație neocupată	9,73
Ind. prelucrătoare	populație ocupată	10,60
	populație neocupată	10,20
Energie electrică, gaze, apă	populație ocupată	11,18
	populație neocupată	10,38
Construcții	populație ocupată	10,14
	populație neocupată	9,54
Comerț	populație ocupată	11,01
	populație neocupată	10,37
Hoteluri și alimentație publică	populație ocupată	10,45
	populație neocupată	10,18

1	2	3
Transporturi și telecomunicații	populație ocupată	10,70
	populație neocupată	10,05
Finanțe, bănci, asigurări	populație ocupată	12,57
	populație neocupată	11,97
Tranzacții imobiliare și închirieri de bunuri	populație ocupată	11,63
	populație neocupată	10,48
Cercetare-dezvoltare, informatică, activități și servicii economice	populație ocupată	13,57
	populație neocupată	12,64
Administrație publică și asigurări sociale	populație ocupată	12,22
	populație neocupată	11,01
Învățământ	populație ocupată	13,20
	populație neocupată	11,55
Sănătate și asistență socială	populație ocupată	12,01
	populație neocupată	11,17
Cultură, sport, turism, activități asociative și alte servicii pentru populație	populație ocupată	10,78
	populație neocupată	8,52

Sursa: Calculat pe baza datelor din: *Recensământul populației și al locuințelor din 7 ianuarie 1992*, CNS, București, 1994.

Modificarea modului de prezentare și clasificare a ramurilor în statistica națională și trecerea la sistemul de clasificare CAEN ne împiedică să observăm cu suficientă acuratețe cum a evoluat calitatea forței de muncă în interiorul fiecărei ramuri.

Se poate avansa însă o tendință de creștere generalizată a NMI.

a. Agricultură se menține în continuare pe ultimul loc în ceea ce privește calificarea prin școală a forței de muncă. NMI al populației ocupate în agricultură a crescut în intervalul 1977-1992 doar cu 1,72 ani, în timp ce media de creștere pentru celelalte ramuri a fost de 2,69 ani.

Ca urmare în principal a desființării sistemelor anterioare de întreprinderi agricole, dar și datorită renunțării la reglarea administrativă a pieței muncii și trecerea la liberalizarea angajărilor, agricultura a pierdut un important eșalon de specialiști. La începutul anului 1992, șomerii care lucraseră în agricultură aveau un NMI de 8,92 ani, mai mare cu 1,85 ani decât al persoanelor care continuau să fie ocupate în acest sector.

Deși se poate spune că a început să funcționeze o piață națională a muncii, care împinge specialiștii spre ramuri în care

munca este și mai bine remunerată și mai confortabilă, nu putem să nu reținem că este o pierdere pe planul folosirii calificării dobândite. Faptul că șomerii agricoli sunt mai instruiți decât cei ce lucrează în continuare în această ramură este în sine un semnal negativ al pieței, semnal interesant atât pentru învățământ, cât și pentru agricultură; între altele acest semnal arată și impactul relațiilor de proprietate în raport cu munca și calificarea profesională. În timp, asemenea necorelări vor dispărea cu siguranță, concurența solicitând totuși multă competență. Ar fi multe de comentat în legătură cu aceste cifre și cu mecanismele care le-au determinat, dar nu în acest spațiu.

b. Industria prelucrătoare beneficiază de o forță de muncă mai calificată comparativ cu ramurile extractive (cu 0,39 ani în 1992) însă inferioară din punct de vedere al NMI față de multe alte ramuri (de exemplu comerț, hoteluri și alimentație publică, transporturi și telecomunicații, tranzacții imobiliare etc.).

Această situație nu este de natură să permită industriei prelucrătoare să-și manifeste rolul său de suport al dezvoltării economice, în condițiile în care tendințele manifestate pe plan mondial sunt de înglobare în ficcare

produs de cât mai puțină muncă fizică și de cât mai multă inteligență și creativitate. Competitivitatea produselor românești ține esențial de competitivitatea industriei prelucrătoare și aceasta nu se poate concepe fără o forță de muncă din ce în ce mai calificată și mai adaptată la nou.

c. **Învățământul, cercetarea-dezvoltarea și informatica reprezintă un eșalon de elită al populației ocupate (13,57 NMI) însă din punct de vedere numeric efectivul celor care lucrau în cercetare-dezvoltare-proiectare era în 1992 cu 27,6% mai mic decât în 1989.**

În 1992 la o persoană ocupată cu studii superioare reveneau 8 persoane cu studii medii și inferioare, față de 9,5 câte reveneau în 1977. Dacă ne vom referi însă la populația activă, numărul celor cu studii medii și inferioare care revin la o persoană cu studii superioare era de 10,7 în 1992, față de 9,5 în 1977. Diferența provine din luarea în calcul a șomerilor, ca parte componentă a populației active.

Cu toate că în intervalul 1977-1992 NMI a crescut la ambele categorii de populație (activă și ocupată), structura pe diverse calificări asigurată de sistemul de învățământ și formare nu răspunde necesităților actuale și viitoare ale economiei de piață. Șomerii din 1992 sunt în medie mai bine pregătiți decât populația ocupată a anului 1977, fapt aparent normal dacă avem în vedere bulversările structurale, unele inevitabile, pe care tranziția le generează.

Indiscutabil, în intervalul celor 15 ani luați în considerare, calitatea forței de muncă (cel puțin din punct de vedere al numărului mediu de ani de școlarizare) a înregistrat o evoluție ascendentă.

Există suficiente elemente care să ne determine să afirmăm că acest spor calitativ nu a fost întâmplător, ci a reprezentat rezultatul unei politici coerente în raport cu tendințele mondiale de asigurare a unor resurse de muncă cu o calificare sporită. Eforturile depuse pentru realizarea acestui deziderat au fost considerabile în raport cu starea economiei și cu disponibilitățile financiare exis-

tente (le putem aminti aici pe cele realizate pentru generalizarea învățământului de 10 clase - care au determinat o creștere a speranței de pregătire la intrarea în sistem de la 7,09 ani în anul școlar 1977/1978, la 8,01 ani în 1989/1990 și 8,47 ani în 1992/1993).

În condițiile în care învățământul și formarea forței de muncă, în general, presupun eforturi perene pe perioade mari de timp, corespunzătoare diferitelor forme de pregătire (pentru pregătirea inițială pe perioade care pot ajunge până la 18 ani și pentru perfecționarea celor ocupați pe perioade care pot varia de la câteva luni la câțiva ani), întreaga activitate educațională nu poate avea loc fără o strategie previzională.

Elementul de previziune și planificare în ceea ce privește formarea este cu mult mai important decât pentru orice altă activitate economică. Dacă pentru un produs ciclul de fabricație durează între câteva secunde și maximum 2-3 ani, pentru a forma un specialist sunt necesari 12-18 ani, fără a mai lua în considerare că unele profesii nu pot fi concepute fără o experiență de zeci de ani. Modificările operate astăzi în cadrul sistemului de învățământ, se vor reflecta în cunoștințele și potențialul celor care vor absolvi peste 8-20 ani; de aceea, grija pentru "revoluționarea" acestui segment vital de activitate al unei națiuni se cuvine a fi extern de serios avută în vedere.

Învățământul trebuie să satisfacă o cerere viitoare de forță de muncă, pe care nu o cunoaște și care este în cea mai mare parte imposibil de prevăzut.

Așa de exemplu, economia pentru care au fost pregătiți absolvenții până în anul 1990 este astăzi cu totul alta, și aceasta nu numai din punct de vedere al structurilor macroeconomice, ci și în ceea ce privește factorul concurențial care impune cu totul alte comportamente și abilități.

Toate aceste fenomene atrag noi semne de întrebare asupra durabilității și adaptabilității formării, a calității și eficienței sistemului de învățământ, a flexibilității structurilor sale de formare.

Anexa nr.1

Nivelul mediu de instrucție pe categorii de populație,
grupe de vârstă și sex, între anii 1977-1992

- ani -

Categoriile de populație/ Grupe de vârstă	Pop. tot.		Pop. act.	Pop. ocup.		șomeri:			Populație inactivă	
	'77	'92		'77	'92	Tot.	au lucrat ant.	nu au lucrat ant.	'77	'92
Anul	'77	'92	'92	'77	'92	'92	'92	92	'77	'92
Total	6,9	8,6	10,0	7,4	10,0	9,8	9,8	9,7	6,0	6,8
12-19 ani	6,6	7,2	9,7	8,1	9,5	9,6	9,6	9,6	6,1	6,5
20-29 ani	9,0	10,7	10,9	9,0	10,9	10,4	10,4	10,2	8,8	9,8
30-39 ani	7,3	10,6	10,9	7,4	11,0	9,8	10,0	9,1	6,0	8,2
40-49 ani	6,6	9,6	10,0	6,7	10,1	9,0	9,1	8,1	5,9	7,1
50 ani	5,7	6,7	7,1	5,8	7,3	7,0	7,0	6,3	5,5	6,5
MASCULIN										
Total	7,3	9,1	10,2	7,7	10,3	9,6	9,6	9,4	6,2	7,2
12-19 ani	6,6	7,2	9,4	8,2	9,5	9,4	9,4	9,4	6,1	6,4
20-29 ani	9,2	10,8	10,8	9,1	10,9	10,1	10,2	10,0	10,1	10,4
30-39 ani	7,8	11,0	11,0	7,7	11,2	9,7	9,8	8,9	5,9	8,3
40-49 ani	7,0	10,2	10,4	7,1	10,6	8,9	9,0	7,9	6,2	8,0
50 ani	6,1	7,6	8,0	6,3	8,2	7,0	7,0	6,1	6,7	7,4
FEMININ										
Total	6,5	8,1	9,7	7,0	9,7	10,1	10,1	10,1	5,9	6,5
12-19 ani	6,6	7,2	9,7	8,0	9,5	9,9	9,9	9,9	6,2	6,5
20-29 ani	8,8	10,7	11,1	9,0	11,1	10,7	10,8	10,6	8,3	9,6
30-39 ani	6,8	10,3	10,7	7,0	10,8	10,1	10,2	9,6	5,9	8,2
40-49 ani	6,0	8,8	9,4	6,0	9,6	8,9	9,0	8,3	5,8	6,8
50 ani	5,3	5,9	6,0	5,2	6,1	6,9	6,9	6,4	5,2	5,9

Sursa: Calculat pe baza datelor din Recensământul populației și al locuințelor - 5 ianuarie 1977, CNS, București, 1980 și Recensământul populației și al locuințelor - 7 ianuarie 1992, CNS, București, 1994, vol. I și II.

Anexa nr.2

Nivelul mediu de instrucție a populației totale și pe sexe,
pe județe și pe zone 1977-1992

Aria de referință	Nivelul mediu de instrucție					
	1977			1992		
	Total	Masc.	Fem.	Total	Masc.	Fem.
1	2	3	4	5	6	7
România	6,87	7,26	6,30	8,55	9,06	8,06
I. Muntenia	7,09	7,50	6,68	8,71	9,27	8,19
București	8,79	9,30	8,32	9,98	10,45	9,56
Argeș	6,92	7,42	6,44	8,73	9,33	8,16
Prahova	6,78	7,31	6,27	8,58	9,21	7,99
Dâmbovița	6,43	6,95	5,93	8,09	8,76	7,44

1	2	3	4	5	6	7
Buzău	6,13	6,52	5,78	7,90	8,49	7,35
Ialomița	6,00	6,35	5,65	7,50	8,10	6,92
Călărași	-	-	-	7,30	7,95	6,67
Teleorman	5,77	6,10	5,38	7,21	7,94	6,52
Giurgiu	-	-	-	6,94	7,67	6,25
II. Oltenia	6,48	6,80	6,18	8,27	8,92	7,63
Gorj	6,65	7,20	6,14	8,68	9,35	8,02
Vâlcea	6,48	6,97	6,03	8,34	8,97	7,73
Dolj	6,58	6,98	6,21	8,31	8,90	7,69
Mehedinți	6,45	6,91	5,86	8,16	8,88	7,48
Olt	6,25	6,71	5,82	7,93	8,62	7,27
III. Moldova	6,35	6,63	6,08	8,11	8,53	7,71
Iași	6,74	7,03	6,47	8,47	8,85	8,11
Bacău	6,48	6,80	6,18	8,28	8,74	7,83
Suceava	6,57	6,80	6,35	8,25	8,61	7,91
Neamț	6,39	6,65	6,16	8,17	8,58	7,78
Vrancea	6,11	6,39	5,85	7,87	8,32	7,44
Vaslui	5,91	6,18	5,67	7,67	8,09	7,26
Botoșani	5,81	6,08	5,57	7,56	8,05	7,10
IV. Transilvania	7,20	7,55	6,85	8,87	9,31	8,26
Brașov	8,08	8,46	7,68	9,53	9,94	9,13
Sibiu	7,77	8,07	7,48	9,19	9,58	8,84
Cluj	7,43	7,80	7,06	9,18	9,62	8,76
Hunedoara	7,07	7,58	6,55	8,94	9,52	8,36
Harghita	6,70	7,20	6,79	8,64	8,95	8,33
Mureș	7,03	7,34	6,72	8,62	9,06	8,20
Alba	6,77	7,15	6,38	8,62	9,13	8,12
Covasna	7,01	7,15	6,87	8,56	8,81	8,37
Sălaj	6,30	6,62	6,00	8,18	8,67	7,71
Bistrița-Năsăud	6,29	6,56	6,02	8,12	8,55	7,71
V. Banat	7,13	7,60	6,69	8,69	9,25	8,17
Timiș	7,55	7,97	7,16	9,04	9,52	8,60
Caras-Severin	6,77	7,33	6,22	8,42	9,09	7,78
Arađ	6,83	7,31	6,39	8,40	9,00	7,86
VI. Dobrogea	6,76	7,14	6,38	8,48	9,00	7,85
Constanța	7,06	7,47	6,64	8,84	9,36	8,33
Galați	6,78	7,16	6,40	8,38	8,88	7,88
Braïla	6,66	7,02	6,31	8,33	8,84	7,84
Tulcea	6,13	6,44	5,83	7,98	8,51	7,96
VII. Crișana-Maramureș	6,70	7,04	6,36	8,45	8,94	7,97
Bihor	6,74	7,11	6,38	8,59	9,12	8,09
Satu-Mare	6,73	7,01	6,46	8,37	8,81	7,96
Maramureș	6,61	6,96	6,26	8,32	8,83	7,83

Sursa: Calculat pe baza datelor din Recensământul populației și al locuințelor - 5 ianuarie 1977, CNS, București, 1980 și Recensământul populației și al locuințelor - 7 ianuarie 1992, CNS, București, 1994, vol. I și II.

Nivelul de instrucție a populației în vârstă de 12 ani și peste, vârsta medie și ponderea populației active pe naționalități - 1992

Naționalitatea	Nivel de instrucție (ani)	Vârsta medie (ani)	Populația activă	
			Număr	Rate de activitate
Total	8,80	34,58	10465544	45,9
Români	8,84	34,38	9500784	46,6
Maghiari	9,06	37,13	698798	43,0
Romi (țigani)	5,37	22,49	115927	28,9
Germani	9,47	42,80	44477	34,2
Ucraineni	7,49	32,73	27806	42,3
Ruși	7,72	37,55	16211	42,0
Turci	6,66	27,71	9578	32,1
Sârbi	8,79	42,60	12918	43,9
Tătari	8,79	35,40	11336	46,1
Slovaci	7,96	36,40	8805	44,9
Bulgari	8,79	42,16	4520	45,9
Evrei	12,01	59,61	2089	23,3
Crați	7,74	37,86	1802	44,1
Cehi	8,24	39,44	2444	42,2
Polonezi	8,97	42,01	1772	41,9
Greci	10,71	49,54	1386	35,2
Armeni	11,46	50,7	680	34,8
Alte naționalități	9,47	50,67	3971	46,2
Nedeclarată	5,46	42,45	240	31,3

Sursa: Calculat pe baza datelor din: Recensământul populației și al locuințelor din 7 ianuarie 1992. Vol.I. Structura demografică, CNS, București, 1994.